

AANDACHT

Tijdschrift voor praktijkgericht onderzoek voor Zorg, Sociaal Werk, Toegepaste Psychologie en Educatie

Verbinden,
verdiepen en
voortbouwen

.....

H O G E S C H O O L L E I D E N

Betrokken ouders en leerkrachten

Een recept voor samenwerking?

Door Koen de Jonge & Daphne Petterson

Waar met kinderen gewerkt wordt, zijn bijna automatisch hun ouders betrokken. Toch wordt vaak door leerkrachten benoemd dat zij het lastig vinden om ouders te betrekken bij het onderwijs. Maar wat is ouderbetrokkenheid nu eigenlijk? En waarvoor is samenwerken met ouders eigenlijk zo belangrijk? Omdat zowel leerkrachten als ouders het beste voor het kind willen? Of omdat het toch ook wel fijn is als ouders en leerkrachten samen door een deur kunnen? Wat vraagt deze betrokkenheid eigenlijk van ouders en van leerkrachten? Als onderzoekers bij het Expertisecentrum Jeugd stellen we onszelf steeds deze vragen en proberen we, door kennis uit onderzoek, deze ouderbetrokkenheid vorm te geven. Hierin werken het Lectoraat Ouderschap & Ouderbegeleiding en het Lectoraat Passend Onderwijs samen om kennis te delen, onderzoek te doen en uiteindelijk ook om studenten en leerkrachten in de beroepspraktijk te professionaliseren in het aangaan en onderhouden van contacten met ouders in de eigen beroepspraktijk. Hierin wordt ook samengewerkt met Pabo (Hogeschool Leiden) en verschillende schoolbesturen, handelend onder de naam 'Samen Opleiden 2.0'.

Ouderbetrokkenheid en lectoraten – een korte introductie

Om ouderbetrokkenheid en de professionalisering van (toekomstige) leerkrachten vorm te geven, is het bijna vanzelfsprekend dat basisscholen en Pabo samenwerken. Maar wat is de rol van het lectoraat Ouderschap & Ouderbegeleiding en het lectoraat Passend Onderwijs nu eigenlijk als het gaat over het thema 'ouderbetrokkenheid'? Deze twee lectoraten, verdeeld over de faculteit Educatie en de faculteit Social Work & Toegepaste Psychologie, verdiepen zich op hun eigen manier in het thema. Te beginnen bij het Lectoraat Ouderschap & Ouderbegeleiding. Dit lectoraat richt zich op het welzijn, de behoeften en ondersteuning van ouders, omdat uit onderzoek blijkt dat als het goed gaat met ouders, dit ook bijdraagt aan de ontwikkeling en het welzijn van hun kinderen (Samaroff, 2011; Gravesteyn, 2015). Het lectoraat verricht onder andere longitudinaal onderzoek¹ om te achterhalen hoe ouders hun ouderschap beleven, welke factoren ouders beschermen, wat ouders hiervoor inzetten en wat ouders aangeven te missen. Hier wordt ook tijdens de minor Ouderschap Opvoeding en Preventie (Social Work) en de minor Levenslooppsychologie (Toegepaste Psychologie) bij stil gestaan om zo (aanstaand) professionals te ondersteunen in hun toekomstig contact en samenwerking met ouders. Het lectoraat Ouderschap & Ouderbegeleiding richt zich daarnaast ook op het thema 'ouders en school'. Onderzoek (Desforges & Abouchaar, 2003) toont aan dat ouderbetrokkenheid thuis een effectievere bijdrage levert dan ouderbetrokkenheid op school. Dit heeft verschillende vragen bij het Lectoraat opgeroepen, namelijk: 'Wat vraagt deze betrokkenheid thuis van ouders?', 'Hoe kunnen leerkrachten ouders hierin ondersteunen?' en 'Hoe kunnen vervolgens leerkrachten hierin ondersteund worden?'.

1 ~ Longitudinaal onderzoek

Longitudinaal onderzoek onder de projectnaam 'Leuker voor later'. Een onderzoekstraject waarin vaders, moeders en hun kinderen gevolgd worden om ontwikkelingen en beschermende factoren in het ouderschap te ontdekken. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan het welzijn van ouders en hun kinderen.

We weten dat effectieve ouderbetrokkenheid thuis vooral gaat over het vragen van feedback aan het kind, het kind zélf laten uitleggen wat het heeft geleerd op school en of hij of zij hulp nodig heeft en van wie. Maar het gaat ook over inzicht krijgen in sociale situaties van het kind door te vragen naar de (minder) leuke situaties die hij of zij heeft meegemaakt. En over het besteden van aandacht aan inzet van het kind, het ontdekken van individuele talenten en het mogen maken van fouten (Gravesteyn, 2014). Omdat ouderbetrokkenheid veel positieve effecten kent voor ouders, school en kind, vindt het lectoraat het van belang om ondersteuning te bieden aan scholen, leerkrachten en ouders. Deze ondersteuning draagt bij aan de positieve relaties tussen ouder - kind - leerkracht, hetgeen weer een positieve invloed heeft op de ontwikkelingen van kinderen.

Ook bij de start van het Lectoraat Passend Onderwijs in 2010 werd al snel duidelijk dat er nog veel te verbeteren viel op het gebied van ouderbetrokkenheid in het basisonderwijs en uit onderzoek bleek dan ook dat lerarenopleidingen hierin een cruciale rol spelen (Knop & Swick, 2007; Menheere & Hooge, 2010). Veranderingen in financieringsstructuren (zoals het wegvallen van de leerlinggebonden financiering), verdeling van expertise en moderne communicatiemogelijkheden leidden er toe dat ouderbetrokkenheid een speerpunt werd. Het Lectoraat Passend Onderwijs vond daarin belangrijk dat de ouder werd gezien als natuurlijk expert voor het onderwijs van het kind. Dus niet de ouder in de medezeggenschapraad of de ouder die komt voorlezen, maar werkelijk beroep doen op de kennis en ervaring van de ouder, waarin ouders zich gehoord en gewaardeerd voelen en de ruimte krijgen om kritisch mee te denken. Dit is een kwetsbaar proces en vraagt om openheid, verantwoordelijkheid, vertrouwen en afstemming tussen leerkracht en ouders (Mol Lous, 2011). De expertise van ouders kan op deze manier bijdragen aan passend onderwijs! Het lectoraat doet o.a. onderzoek naar de inzet van ouders bij de zogenaamde Impulsklassen. Leerlingen die dreigen uit te vallen gaan samen met hun ouders een dagdeel naar een speciale klas zodat ouder en leerlingen samen werken aan meer succes op school (De Jonge, 2014; Haenen & Mol Lous, 2014). Het lectoraat doet ook expliciet onderzoek naar de expertise en ervaringen van ouders bij het vormgeven van effectief onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen (Haenen & Mol Lous, 2014). Ook spelen ouders (van leerlingen met speciale behoeften) een belangrijke rol bij de door het lectoraat ontwikkelde minor passend onderwijs. Ouders hebben daarin de onderdelen over ouderbetrokkenheid ontwikkeld en gaan tijdens de minor met studenten van de minor in gesprek over de inzet van ouders voor passend onderwijs.

Ouderbetrokkenheid – waar hebben we het precies over?

Weer even terug naar dat begrip ouderbetrokkenheid. Er is internationaal (Desforges & Abouchaar, 2003; Henderson & Mapp, 2002) en nationaal (Cijvat & Voskens, 2008; Menheere & Hooge, 2010; Bakker, Denessen, Dennissen, & Oolbekink-Marchand, 2013) veel onderzoek gedaan naar ouderbetrokkenheid. Uit deze reviewstudies blijkt

dat veel onderzoeken moeilijk vergelijkbaar zijn, omdat de onderzoekers met veel verschillende begrippen en definities werken. Verwarring over de verschillende begrippen bestaat niet alleen in het onderzoek, maar ook bij leerkrachten en professionals in de praktijk. Om deze reden is het belangrijk om vast te stellen waar we het precies over hebben. Het is immers makkelijker communiceren als je dezelfde ‘taal’ spreekt. Dit doen we niet door zelf nog weer een definitie toe te voegen, maar door ons te richten op werkbare begrippen die duidelijk van elkaar te onderscheiden zijn.

In het onderwijs wordt ouderbetrokkenheid vaak verward met ouderparticipatie. Onder dit begrip verstaan we de actieve deelname van ouders aan activiteiten op school, terwijl de ouderbetrokkenheid verder gaat dan alleen de deelname van ouders bij activiteiten op school (Oostdam & De Vries, 2014). Ouderparticipatie is een vorm van betrokkenheid van ouders, waarvan nooit is aangetoond dat dit een positief effect heeft op de schoolresultaten van kinderen (Bakker et al., 2013). Toch denken leerkrachten vaak ook dat de aanwezigheid van ouders bij ouderavonden laat zien hoe betrokken ouders zijn. Dit terwijl de actieve betrokkenheid van ouders bij de opvoeding en het onderwijs zowel op school als thuis kan plaatsvinden. Kortom: begrippen worden door elkaar gehaald.

Ook is in de literatuur te zien dat begrippen soms uitwisselbaar zijn en dat er ook veel sub-begrippen zijn. Zo wordt er bijvoorbeeld vaak gesproken over ‘partnerschap met ouders’ of ‘educatief partnerschap’. Omdat het woord partnerschap soms wat verkeerde associaties oproept, spreken we bij het Expertisecentrum Jeugd van ‘Samenwerking met ouders’. In de literatuur wordt echter vaak hetzelfde bedoeld. Als Expertisecentrum Jeugd kijken we naar vormen van betrokkenheid van ouders die wezenlijk bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen. Zo blijkt uit verschillende onderzoeken dat vooral de betrokkenheid van ouders thuis en een goede relatie tussen ouders en leerkrachten van grote waarde zijn voor de kinderen, de ouders en de leerkrachten (Desforges & Abouchaar, 2003; Fan & Chen, 2001; Henderson & Mapp, 2003; Pirchio, Passiatore, Tritrini, & Taeschner, 2013). Die relatie gaat verder dan ouders instrumenteel inzetten als voorleesmoeder of scheidsrechter bij een sportdag. Het opbouwen van een goede relatie dient te leiden tot samenwerking tussen ouders en leerkrachten om zo bij te dragen aan de sociale-, emotionele- en cognitieve ontwikkeling van het kind. Daarin onderscheiden we samenwerking ook direct van het hebben van contact. Contact gaat vooraf aan samenwerking, maar is niet hetzelfde. Ouders informeren over een sportdag, bellen met betrekking tot een ziekmelding en heen en weer mailen over de ouderavond zijn allemaal vormen van contact. Er is pas sprake van samenwerking als de informatie-uitwisseling intensiever is en bovendien leidt tot anders handelen van ouders en/of de leerkracht. Een goede band ligt ook ten grondslag aan samenwerken, er is sprake van een positieve intentie. ‘Samenwerking met ouders’ is net als ouderbetrokkenheid geen eenduidig begrip en bevat veel sub-begrippen. In figuur 1 (Oostdam & De Vries, 2014) is een duidelijk onderscheid gemaakt van deze verschillende vormen

Vormen van samenwerking tussen ouders en school

Maatschappelijke samenwerking

Samen in de wijk

Educatieve samenwerking

Pedagogische samenwerking

Didactische samenwerking

Formele samenwerking

Vrijwilligerswerk/
ouderraad/bestuur/MR

Figuur 1. Vormen van samenwerking tussen ouders en school (Oostdam & de Vries, 2014)

van samenwerking. Maatschappelijke samenwerking gaat om samenwerking tussen ouders en school bij verschillende buitenschoolse activiteiten in de buurt, zoals samenwerking met een bibliotheek. Bij educatieve samenwerking gaat het om samenwerking tussen ouders en school bij pedagogische en didactische vraagstukken, zoals het aanleren van gedragsregels en samenwerking bij leesachterstanden. De formele samenwerking gaat om samenwerking in het organiseren en uitvoeren van excursies of meedenken over het beleid van de school.

Als school is het lastig om alle vormen van samenwerken volledig in de vingers te hebben. Het komt vaak voor dat een school of een leerkracht al heel goed invulling kan geven aan een van de vormen van de samenwerking, maar nog niet aan allemaal. Zo kan het zijn dat een leerkracht weet hoe ze ouders in kan zetten bij het oefenen van de tafels thuis (didactische samenwerking) en het schilderen van de paaseieren op school (formele samenwerking). Dezelfde leerkracht kan dan echter nog wel moeite hebben met het bespreken van pestgedrag van kinderen (pedagogische samenwerking) of het vinden van aansluiting bij buitenschoolse projecten zoals de weekendschool (maatschappelijke samenwerking). Hoewel alle vormen een bijdrage leveren aan de ontwikkelingen van kinderen, richten wij ons in dit artikel voornamelijk op de educatieve samenwerking tussen ouders en school. Dit omdat deze vorm van samenwerking in het vak van leerkrachten het meest terug zal komen.

Ouders en leerkrachten hebben of voelen dat zij bij de verschillende vormen van samenwerking verschillende eindverantwoordelijkheden hebben. Vaak wordt gesteld dat ouders de eindverantwoordelijkheid hebben voor de opvoeding van hun kind, daar waar de school eindverantwoordelijk is voor het leerproces van het kind. In de praktijk is dit echter heel diffuus en hoe hiermee om wordt gegaan is o.a. afhankelijk van de cultuur, de visie op opvoeding, het opleidingsniveau en de sociaal economische status van ouders. Dit vraagt van leerkrachten dat zij dus afstemmen op- en flexibel omgaan met diversiteit bij ouders en kinderen en dat zij dit kunnen voor de diverse vormen van samenwerken. Een complexe kwestie, maar waarom?

Samenwerken met ouders – waarom en voor wie belangrijk?

Ondanks dat men nog niet overal dezelfde 'taal' spreekt, kunnen we op basis van ervaringen in de praktijk, de eerder genoemde reviewstudies en onze eigen onderzoeken concluderen dat betrokkenheid van ouders van belang is. Wel is het van betekenis om inzicht te hebben in wat effectieve manieren van ouderbetrokkenheid zijn, omdat sommige vormen van ouderbetrokkenheid zelfs averechts kunnen werken. Zo kan helpen bij huiswerk soms juist een negatief effect hebben op de leerprestaties van leerlingen (Bakker et al., 2013; Desforges & Abouchar, 2003). Bijvoorbeeld doordat ouders en leerkrachten een andere instructietechniek hanteren of doordat ouders te weinig rekening houden met het leerproces van hun kinderen (Cooper, Lindsay, & Nye, 2000). Het zoeken naar werkzame vormen van ouderbetrokkenheid, lukt in de praktijk nog niet altijd. Wel streven leerkrachten in het algemeen naar een goede educatieve samenwerking met ouders om uiteindelijk de ontwikkeling van het kind te versterken. De school en ouders samen voor de leerling: de pedagogische driehoek.

Figuur 2: Pedagogische driehoek.

Te beginnen bij de leerling. Onderzoek naar het effect van de samenwerking tussen school en ouders heeft zich hoofdzakelijk gericht op de prestaties en cognitieve ontwikkeling van de leerling. Veel onderzoeken laat zien dat er sprake is van een positieve invloed (Cohen de Lara, 2012; Desforges & Abouchar, 2003; Driessen, Smit & Sleegers, 2005; Epstein, 2001; Hill & Tyson, 2009; Lewis, Kim & Bey, 2011; Menheere & Hooge, 2010; Patrikakou, 2008; Smit, Sluiter & Driessen, 2006).

Daarnaast zijn er, wel in mindere mate, onderzoeken die uitwijzen dat samenwerking tussen school en ouders een positieve invloed heeft op de sociale- en emotionele ontwikkeling van kinderen (Henderson & Mapp, 2002; Jordan, Orozco & Averett, 2001; Patrikakou, 2008). De steun van ouders, draagt bijvoorbeeld bij aan de intrinsieke motivatie, het positieve zelfbeeld en het welbevinden van het kind (Bakker, et al., 2013,). Geconcludeerd kan worden dat leerlingen gebaat zijn bij samenwerking tussen school en ouders. Naast samenwerking tussen ouders en de leerkracht, hebben leerlingen baat bij en behoefte aan thuisbetrokkenheid van hun ouders. Leerlingen geven namelijk in onderzoek (Petterson, 2015) aan dat hun ouders hen beter kunnen helpen met school als zij hen overhoren bij een toets, zeggen dat zij huiswerk moeten maken of door complimentjes te geven. Dit komt overeen met onderzoek, waarin wordt gesteld dat het effectief is als ouders hun kinderen om feedback vragen, helpen om huiswerk te organiseren, zelfvertrouwen en motivatie van het kind te stimuleren en een goede leeromgeving te creëren voor het kind (Bakker et al., 2013, Desforjes & Abouchaar, 2003; Fan & Chen, 2001; Gravesteyn, 2014).

Naast effecten op leerlingen heeft de samenwerking ook invloed op **ouders**. Een intensieve samenwerking tussen school en ouders zorgt voor een positieve houding bij ouders ten aanzien van school en kan ook het opvoedgedrag van ouders positief beïnvloeden (Jordan, Orozco & Averett, 2001). Ouders hebben informatie over de ontwikkeling van hun kind nodig om thuisbetrokkenheid vorm te geven en te vergroten (Jeynes, 2012). In een onderzoek onder ouders van Expertisecentrum Jeugd (Petterson, 2015) werd bijvoorbeeld aangegeven dat ouders het fijn vinden om: regelmatig contact te hebben met de leerkracht, onderlinge verwachtingen uit te spreken, samen op één lijn te zitten en informatie te krijgen over de ontwikkelingen en lesstof van een kind, zodat zij hier thuis beter op aan kunnen sluiten. Deze bevinding werd ook ondersteund door onderzoek van het Lectoraat Passend Onderwijs (De Jonge, 2014a) naar de Impulsklas; een oplossingsgericht programma voor kinderen met gedragsproblemen waar ouders in grote mate bij betrokken zijn. Doordat ouders in dit programma meer participeren in de school krijgen zij beter zicht op het functioneren van hun kind op school. Zij krijgen zo niet alleen meer begrip voor de handelwijze van de leerkracht, maar leren hier ook direct van zodat ze ook thuis het kind anders gaan benaderen.

Ten slotte zijn er ook positieve effecten voor **leerkrachten**. Zo kunnen leerkrachten leren van ouders, omdat ouders immers veel kennis en ervaring hebben met betrekking tot hun kind (Jeynes, 2012). Ook kunnen leerkrachten makkelijker en beter aansluiten bij het kind als zij goed zicht hebben op de verschillende leefwerelden van het kind (Epstein, 1995; 2009). Zo is het bijvoorbeeld waardevol om te weten als er een huisdier van de leerling is gestorven. Kennis van de expertise van ouders zorgt ervoor dat de leerkracht zijn of haar werk beter kan uitvoeren. Vanuit Expertisecentrum Jeugd wordt ervoor gepleit om ouders sterk te betrekken bij het opstellen

van individuele leer- en ontwikkelingsdoelen van kinderen en jongeren op school en te investeren in onderwijsvaardigheden van ouders. Met onderwijsvaardigheden wordt niet bedoeld dat ouders thuis onderwijs gaan geven, maar wel dat zij kindgerichte vragen stellen aan hun kinderen om het leren te bevorderen, feedback te vragen over de lesstof, inzet te benadrukken in plaats van prestaties en hun kind te stimuleren om zijn of haar best te doen voor school (Gravesteyn, 2014). Leerkrachten kunnen ouders informeren en versterken in deze effectieve onderwijsvaardigheden. Als ouders weten hoe zij op een effectieve manier thuis betrokken kunnen zijn bij de ontwikkelingen van hun kinderen, heeft dit positieve effecten op de sociale, emotionele en leerontwikkelingen van leerlingen, voelen ouders zich gesteund en zorgt dit alles uiteindelijk dus ook voor minder werk voor leerkrachten. In onderzoek onder leerkrachten kwam ook naar voren dat zij beter willen leren samenwerken door op een andere manier vragen te stellen aan ouders, door meer op één lijn te zitten en ouders inzicht te geven in de sociale, emotionele en leerontwikkelingen van hun kind (Petterson, 2015). In de praktijk geven, vaker onervaren, leerkrachten aan dat dit echter wel tijd kost en niet altijd even gemakkelijk is. Ouders kunnen soms ook kritisch zijn en voor stress zorgen. Toch blijkt ook uit onderzoek (De Jonge, 2014b) dat leerkrachten die op een effectieve wijze met ouders weten om te gaan, hier plezier uit halen en hier tijd mee besparen. Doorlopend contact en een goede band met ouders leidt bijvoorbeeld minder vaak tot moeilijke- en tijdrovende gesprekken op het moment dat er iets aan de hand is. Tevens helpt het als leerkrachten de frequentie van contact en het gesprek zelf afstemmen op de ouders. Leerkrachten die gelijkwaardiger met ouders omgaan, merken dat zij makkelijker hun eigen handelingsverlegenheid aan ouders kunnen voorleggen. Ook zien zij dat ouders sneller zaken durven aan te kaarten en meer verantwoordelijkheid nemen, waardoor zowel ouders als leerkrachten sneller handelen ten aanzien van wat het kind nodig heeft.

Invulling geven aan samenwerken met ouders

Een positieve samenwerking tussen ouder-kind en school is dus belangrijk om alle betrokkenen te versterken. Maar op welke manier kun je als school invulling geven aan deze samenwerking en op welke wijze draagt het Expertisecentrum Jeugd hieraan bij? Het lectoraat Ouderschap & Ouderbegeleiding en het lectoraat Passend Onderwijs informeren scholen over de effectieve manieren van ouderbetrokkenheid en doen onderzoek naar ouderbetrokkenheid en de behoeften van ouders, leerkrachten en leerlingen op verschillende basisscholen. Tevens biedt het lectoraat Ouderschap & Ouderbegeleiding trainingen aan op scholen, op basis van gesprekken met de schoolleider, ouders en leerkrachten, zodat leerkrachten handvatten krijgen om op effectieve wijze samen te werken met ouders.

Daarnaast zijn de twee lectoraten betrokken bij het project 'Samen Opleiden 2.0', om ouderbetrokkenheid in de regio vorm te geven. De betrokken partijen, doelen en activiteiten van dit project worden hieronder nader toegelicht.

Betrokken partijen

Het project 'Samen Opleiden 2.0' is de regionale invulling van de subsidieregeling: 'Regeling versterking samenwerking lerarenopleiding en scholen'. Deze regeling beoogt samenwerking tussen Pabo en de verschillende besturen uit het primair onderwijs om de volgende thema's te versterken: omgaan met verschillen; opbrengstgericht werken; begeleiding beginnende leerkrachten; pesten en ouderbetrokkenheid. De thema's maken deel uit van het bestuursakkoord, gesloten tussen het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW) en de PO-raad en de schoolbesturen. Binnen ons samenwerkingsverband hebben we het thema pesten hernoemd tot pedagogisch klimaat. Voor elk thema is een expertgroep ingericht waarin experts vanuit de basisscholen, Pabo, ACPA (Academische Pabo) en de lectoraten kennis delen en kennis ontwikkelen.

Binnen de expertgroep ouderbetrokkenheid participeren docenten van de Pabo; onderzoekers van Lectoraat Passend Onderwijs en Lectoraat Ouderschap & Ouderbegeleiding; en leerkrachten en schoolleiders. Deze leerkrachten en schoolleiders komen van verschillende schoolbesturen uit de regio: Stichting Openbaar Primair Onderwijs Regio Alphen aan den Rijn (SOPORA), Stichting Openbaar en Primair en Speciaal Onderwijs Leiden (PROO Leiden), Lucas Onderwijs, Stichting Openbaar Primair Onderwijs Haarlemmermeer (SOPOH) en stichting Meer Primair.

Doelen

'Samen Opleiden 2.0' heeft binnen het thema ouderbetrokkenheid als doel om ouders veel meer bij de beleidsvorming rondom het onderwijs van hun kinderen te betrekken. 'Samen Opleiden 2.0' heeft zichzelf als doel gesteld dat in 2016, op minstens twee van de aangesloten scholen, door school en ouders op een manier samengewerkt wordt die verder gaat dan de huidige regelgeving voorschrijft.

Een ander doel van 'Samen Opleiden 2.0' is een leerlijn te ontwikkelen waardoor Pabo- studenten leren om inhoudelijk en op effectieve wijze met ouders te communiceren. Studenten en startende leerkrachten hebben namelijk aangegeven dat zij de omgang met ouders een moeilijk onderdeel van hun werk vinden. Dit terwijl er tegenwoordig een steeds grotere inbreng van ouders bij het onderwijs van hun kinderen wordt verwacht. Des te belangrijker is het geworden om studenten te scholen in het samenwerken met ouders.

Activiteiten

Binnen het project 'Samen Opleiden 2.0' worden verschillende activiteiten ondernomen om professionalisering van (aanstaande) leerkrachten te vergroten en om elkaar te ondersteunen bij het vormgeven van ouderbetrokkenheid binnen de scholen.

Kennis delen

Er is een expertgroep 'Ouderbetrokkenheid' opgericht om kennis en ervaringen omtrent ouderbetrokkenheid vanuit praktijk en wetenschap met elkaar te delen en activiteiten voor scholen binnen regio Leiden te organiseren. De expertgroep komt vier keer per jaar bijeen. Met elkaar worden nieuwe ontwikkelingen binnen praktijk en onderzoek besproken en nieuwe onderzoeksresultaten gedeeld. Ook wordt geholpen bij praktische vraagstukken en onderzoeken binnen de scholen. Daarnaast heeft de expertgroep als doel om kennis en ervaringen te delen met de omgeving en besturen binnen de regio. Dit wordt onder andere gedaan door het geven van presentaties aan eigen besturen of het delen van kennis aan leerkrachten binnen de eigen stichtingen. Ook is op Hogeschool Leiden een Leids onderwijscafé 'Ouderbetrokkenheid' georganiseerd voor scholen binnen regio Leiden, waar verschillende workshops gegeven zijn. De twee lectoraten hebben bijvoorbeeld samen met een schoolleider een workshops gegeven waarin de verschillende visies vanuit de pedagogische driehoek (school, leerkrachten en ouders) centraal stonden. Een docent van de Pabo heeft samen met een trainingsacteur een gesprekstaining verzorgd en een docent van Social Work heeft samen met een docent van de Pabo een workshop verzorgd over het aangaan van partnerschap tussen ouders en leerkrachten.

Ook zijn er binnen andere schoolbesturen in samenwerking met Pabo Hogeschool Leiden, lectoraat Ouderschap & Ouderbegeleiding en Lectoraat Passend Onderwijs conferenties, studiedagen en workshops georganiseerd, waar het thema ouderbetrokkenheid een onderdeel van was.

Onderzoek naar ouderbetrokkenheid

Het lectoraat Ouderschap & Ouderbegeleiding verricht verschillende onderzoeken om de behoeften van leerkrachten, ouders en leerlingen binnen de scholen van 'Samen Opleiden 2.0' te achterhalen en deze uitkomsten aan hen te presenteren door middel van een nieuwsbrief of workshop.

Deze onderzoeken zijn geen doel op zich, maar een eerste stap om inzicht te krijgen in de manier waarop leerkrachten, ouders en leerlingen willen en kunnen bijdragen aan de ontwikkelingen van de leerlingen op school. Aan de hand van deze inzichten kunnen verschillende stappen gezet worden om samenwerking tussen leerkrachten, ouders en leerlingen te bewerkstelligen.

Ontwikkeling curriculum Pabo

Twee pabo-docenten, een schoolleider, leerkracht, lector Ouderschap & Ouderbegeleiding en twee onderzoekers (van lectoraat Passend Onderwijs en van Ouderschap & Ouderbegeleiding) werken samen om een doorgaande leerlijn 'samenwerken met ouders' voor studiejaar 1 t/m 4 te ontwikkelen voor de pabo. Door de diverse samenstelling van de curriculumgroep wordt het curriculum rijk gevuld met zowel wetenschappelijke kennis als kennis vanuit de praktijk. Dit zorgt ervoor dat studenten gedurende deze vier studie jaren zowel kennis, houding en vaardigheden ontwikkelen, zodat zij aan het eind van hun opleiding in staat zijn om als startbekwame leerkracht op professionele wijze te kunnen communiceren en samenwerken met ouders.

In het vernieuwde curriculum wordt al tijdens het eerste jaar van de pabo ingegaan op het belang van het aangaan en onderhouden van goed contact met ouders. Door al aan het begin van de opleiding aandacht te hebben voor ouders en samenwerking, worden studenten zich bewust van het belang van het opbouwen en onderhouden van contacten met ouders en worden contacten met ouders meer als hun taak gezien. Hierdoor kan uiteindelijk een samenwerking tussen ouders en leerkrachten ontstaan, zodat een bijdrage geleverd kan worden aan de ontwikkelingen van de leerlingen. Ook leren studenten tijdens de stage informele gesprekken met ouders te voeren en ervaren zij wat het effect hiervan is. Verder krijgen studenten kennis over, en oefenen hun vaardigheden met betrekking tot gesprekstechnieken.

Daarnaast worden onderzoeken over ouderschap behandeld, zoals ontwikkelingen binnen het ouderschap en tijdens de basisschoolperiode, om zo meer inzicht te bieden in het leven en de beleavingswereld van ouders. Studenten ervaren dat het opbouwen van een relatie met ouders (preventief) leuk kan zijn en bovendien tijd kan besparen ten opzichte van de energievretende 'reparatiegesprekken'. Bij deze curatieve reparatiegesprekken zijn ouders vaak boos, verdrietig of zelfs agressief, daar waar bij een goede ouder-school relatie dit soort emoties minder vaak voorkomen. Naast het ervaren krijgen de studenten ook al enige oefeningen mee om die band op te leren bouwen. Zo leren ze bijvoorbeeld ouders te informeren over positieve ontwikkelingen van het kind.

In het eerste en tweede jaar wordt een goede basis gelegd in het aangaan en onderhouden van goede contacten met ouders. Hier wordt in het derde jaar verder op ingegaan en wordt, naast algemene gespreksvaardigheden, ook aandacht besteed aan oplossingsgerichte gespreksvoering. Toch kan het uiteraard voorkomen dat er reparatiegesprekken moeten plaatsvinden en emoties van ouders tijdens deze gesprekken een grote rol spelen. Denk hierbij aan gesprekken over zittenblijven, pesten of een boze ouder die het klaslokaal binnenstormt. Hier wordt in jaar 3 tijdens de colleges en op de stage mee geoefend. Er wordt ook ingegaan op onderwijsvaardigheden voor ouders; op welke wijze kunnen leerkrachten ouders vragen op een effectieve manier betrokken te zijn bij de ontwikkeling van hun kind? Daarnaast doen studenten kennis op over interculturele communicatie en ontdekken hoe zij culturele sensitiviteit kunnen ontwikkelen. In het vierde studiejaar neemt de student in de zogenaamde 'LIO-stage' (Leerkracht In Opleiding-stage) de informele én formele contacten met ouders meer en meer over van de leerkracht. Zij oefenen met het aangaan, onderhouden en verbeteren van contacten met ouders en het werkelijk samenwerken met ouders. Gedurende de gehele leerlijn reflecteert de student op zijn attitude, vaardigheden en kennis ten aanzien van samenwerking met ouders.

Voortbouwen op kennis en vaardigheden - Hoe gaan de lectoraten en het Expertisecentrum Jeugd verder?

Binnen het project 'Samen Opleiden 2.0.' zullen de curriculumgroep en expertgroep bijeen blijven komen. De curriculumgroep om de vernieuwde leerlijn (dat in het studiejaar 2016-2017 wordt ingevoerd) te evalueren en aan te scherpen en de expertgroep om blijvend kennis uit onderzoek en praktijk met elkaar te delen.

Op het vlak van onderzoek blijven het Lectoraat Passend Onderwijs en het Lectoraat Ouderschap & Ouderbegeleiding ook actief. Het Lectoraat Passend Onderwijs blijft onderzoek doen naar de Impulsklas en werkt daarin ook samen met studenten van verschillende opleidingen van Hogeschool Leiden (Toegepaste Psychologie en de Pabo). Tevens ondersteunt het lectoraat onderzoek naar het programma 'Connecting Generations', waar kinderen ondersteuning en coaching krijgen van 'grootouders'. Dit is vaak niet hun biologische grootouder maar wel iemand die het kind kan begeleiden. Van ouderbetrokkenheid naar grootouderbetrokkenheid dus. Tot slot wordt er ook samen met het Lectoraat Natuur & Ontwikkeling kind gewerkt aan onderzoek naar de mening en betrokkenheid van ouders met betrekking tot groene schoolpleinen.

Het Lectoraat Ouderschap & Ouderbegeleiding zal zich in blijven zetten om ouders te ondersteunen om op effectieve wijze betrokken te zijn bij de leer-, sociale en emotionele ontwikkeling van hun kinderen op school. Dit wordt gedaan door het aanbieden van trainingen op maat, door het delen van kennis met (aanstaande) professionals, door het doen van onderzoek naar ouderbetrokkenheid op scholen en door ouders en scholen handvatten te bieden om samenwerking vorm en inhoud te geven. Dit laatste kan bijvoorbeeld bewerkstelligd worden door het aanbieden van een boekje aan ouders met informatie over de ontwikkelingen van kinderen, ouderschap en tips hoe zij hun kind kunnen stimuleren in hun ontwikkeling. Tevens zal het longitudinale onderzoek (Leuker voor later) handvatten kunnen bieden voor kinderopvang en scholen om bij te dragen aan ondersteuning en ontwikkelingen van kinderen. Want investeren in ouders en scholen, is tevens een investering in de toekomst van onze kinderen!

Over de auteurs

Koen de Jonge studeerde Toegepaste Psychologie aan Hogeschool Leiden en rondde in 2014 tevens zijn Master Onderwijskunde aan de Universiteit van Amsterdam af. Tijdens zijn master heeft hij twee onderzoeken uitgevoerd voor het Lectoraat Passend Onderwijs.

Daphne Petterson werkt actief mee in het project Ouderschap in ontwikkeling. Het onderzoek levert waardevolle gegevens over ouderschap op verwachten de onderzoekers. Daphne heeft de opleiding Toegepaste Psychologie afgerond.

Literatuurverwijzing

Bakker, J., Denessen, E., Dennissen, M. & Oolbekkink-Marchand, H. (2013). *Leraren en ouderbetrokkenheid. Een reviewstudie naar de effectiviteit van ouderbetrokkenheid en de rol die leraren hierbij vervullen*. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.

Cijvat, I & Voskens, C. (2008). *Een onderzoek naar de rol van ouders in het primair onderwijs: Deel 1 literatuuronderzoek*. Amersfoort: CPS

Cooper, H., Lindsay, J.J., Nye, B. (2000). *Homework in the home: how student, family and parenting-style differences relate to the homework process*. Contemporary Educational Psychology, 25, 464-487.

Desforges, C. & Abouchar, A. (2003). *The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievements and adjustment: A literature review, research report 433*. London: Department for education skills.

De Jonge, K. (2014a). *Impulsklas en haar effecten in kaart*. Interne publicatie. Leiden: Hogeschool Leiden

De Jonge, K. (2014b). *Het bevorderen van pedagogische samenwerking tussen leerkracht en ouder. Een onderzoek naar opvattingen, kennis en vaardigheden van de leerkracht*. Geraadpleegd op 20-02-2016 van: <http://dare.uva.nl/en/scriptie/516132>

Driessen, G., Smit, F., & Slegers, P. (2005). *Parental involvement and educational achievement*. British educational research journal, 31(4), 509-532.

Epstein, J.L. (1995). *School-family-community partnerships: caring for the children we share*. Phi Delta Kappan, May, 701-712.

Epstein, J., & Associates (2009). *School, family, and community partnerships. Your handbook for action*. California: Corwin Press.

Fan, X., & Chen, M. (2001). *Parental involvement and students' academic achievement: a meta-analysis*. Educational Psychology Review, 13 (1), 1-22.

Gravesteyn, C. (2014). *Onderwijsvaardigheden voor ouders*. In R. Oostdam & P. de Vries (red.), *Samen werken aan leren en opvoeden (179-195)*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Gravesteyn, C. (2015). *Ouderschap in Ontwikkeling*. Bussem: Uitgeverij Coutinho.

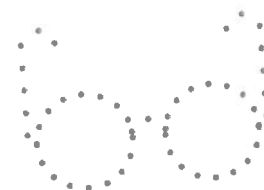
Haenen, J., & Mol Lous, A. (2014). *Succesfactoren voor passend onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen: adviezen voor (aankomende) leerkrachten en opleidingen*. Tijdschrift voor Hoger Onderwijs. (31/32), 66-79.

Henderson, A. T., & Mapp, K. L. (2002). *A New Wave of Evidence: The Impact of School, Family, and Community Connections on Student Achievement. Annual Synthesis 2002*. Austin: National Center for Family and Community Connections with Schools.

Hill, N. E., & Tyson, D. F. (2009). *Parental involvement in middle school: a meta-analytic assessment of the strategies that promote achievement*. Developmental psychology, 45(3), 740.

Jeynes, W. (2012). *A meta-analysis of the efficacy of different types on parental involvement programs for urban education*. Urban Education, 47, 706-742.

Jordan, C., Orozco, E., & Averett, A. (2002). *Emerging Issues in School, Family, & Community Connections. Annual Synthesis, 2001*. Austin: National Center for Family and Community Connections with Schools

Knop, H. & Swick, K. (2007). *How parents feel about their child's teacher/ school: Implications for early childhood professionals*. Early Childhood Education Journal 34 (4): 291-296.

Menheere, A., & Hooge, E. (2010). *Ouderbetrokkenheid in het onderwijs. Een literatuurstudie naar de betekenis van ouderbetrokkenheid voor de schoolse ontwikkeling van kinderen*. Amsterdam: Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding, Hogeschool van Amsterdam.

Mol Lous, A. (2011). *Passend Onderwijs: Haute Couture of Zeeman? Inaugurale rede bij de installatie van het Lectoraat Passend Onderwijs/Inclusive education*. Leiden: Hogeschool Leiden.

Oostdam, R., & De Vries, P. (2014) *Samenwerken aan leren en opvoeden: Basisboek over ouders en school*. Bussum: Uitgeverij Coutinho

Patrikakou, E. N. (2008). *The power of parental involvement: evidence, ideas, and tools for student Success*. Lincoln: Center on Innovation & Improvement

Petterson, D. (2015). *Rapport ouderbetrokkenheid basisschool*. Leiden: Hogeschool Leiden.

Pirchio, S., Passiatore, Y. Tritrini, C., Taeschner, T. (2013). *The Role of the Relationship between Parents and Educators for Child Behaviour and Wellbeing*. International Journal about Parents in Education, 7, 2, 145-155

Samaroff, A. (2011). *The transactional model of development: how children and context shape each other*. Washington DC: American Psychological Association.

Smit, F., Sluiter, R., & Driessen, G. (2006). *Literatuurstudie ouderbetrokkenheid in internationaal perspectief*. Nijmegen: ITS, Radboud Universiteit Nijmegen.

